

Put ka pravdi

NOVI KRIVIČNI ZAKONIK SRBIJE

NA BRZINU KA NOVIM OBLICIMA KRIMINALITETA

Ivan Stojković

Nove definicije pravnih instituta, prikupljanje na jedno mesto i kodifikovanje brojnih krivičnih dela iz sporednog krivičnog zakonodavstva, moderna metodologija i usklađenost sa brojnim međunarodnim i evropskim dokumentima i konvencijama, oslobađanje od ideoloskog krivično-pravnog nasleđa i terminologije, nove kazne i krivična dela, davanje većeg značaja udaru na džep prekršilaca zakona. To bi, ukratko, bile novine ugrađene u novi kodifikovani Krivični zakonik Srbije koji je stupio na snagu 1. januara 2006. godine

Srbija je prvi zakonik dobila 1860. godine, što ipak svedoči o ozbiljnoj krivično-pravnoj tradiciji. Ali političke i društvene promene uticale su na stalne i nove probleme koje je trebalo prevladati. Sporedno krivično zakonodavstvo, krivična dela rasuta u hiljadama zakona, ukrštanje propisa kojima se težilo izdvojiti pojedine srodne grupe krivičnih dela, ideologizacija, politizacija, podeljenost nadležnosti, uticali su na prilično pravno zamešateljstvo i doprinelo da se pojedine sankcije izriču, a godinama ne mogu izvršiti, kao što je svojevremeno bio slučaj sa smrtnom kaznom. Visoke zaprećene kazne ne znače neminovno oštru kaznenu politiku, što je tipično za srpsku pravnu praksu, pa tako ni značajniji pomak u prevenciji kriminaliteta, njegovom suzbijanju i odvraćanju od kršenja propisa. Laička javnost i politika uvek su nakon stravičnih zločina, porasta broja krivičnih dela sa elementima nasilja pozivali u pomoć krivični zakon, visoke kazne, jaču represiju, što nikada nije davalo rezultate ukoliko država i celokupan sistem nisu imali odgovore na ekonomske, ratne, socijalne pa i krizu vrednosti, morala.

Među brojnim razlozima za usvajanje Krivičnog zakonika Srbije su, pored potrebe da se odgovori na brojne društvene izazove, i oni opipljivi, formalni i vidljivi.

Usvajanjem Ustavne povelje, krivično pravna materija je prešla u nadležnost država članica koje treba da je uredi na celovit način. Krivično zakonodavstvo je podeljeno između savezne države i republika članica. Primenjivana su dva zakona, Krivični zakon SRJ i Krivični Zakon Srbije, a česte izmene i dopune takođe su negativno doprinele ugrožavanju celovitosti pravnog sistema.

Lutanje

Ceo svet je suočen sa novim oblicima kriminaliteta što je neminovni razlog za modernizaciju zakonodavstva, unošenje novih krivičnih dela. Čitav niz krivičnih dela koja je trebalo da sankcioniše korupciju u različitim oblastima pokazatelj su lutanja zakonodavca.

Među suštinskim razlozima za stvaranje zakonika su i usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa brojnim međunarodnim dokumentima i konvencijama (Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Evopska konvencija o suzbijanju terorizma, protokoli o suzbijanju trgovine ljudima i krijumčarenju migranata...).

Predstavnici radne grupe za izradu zakonika imali su u vidu i potrebu prevazilaženja socijalističkog pravnog nasleđa i terminologije i pojmova kao što je, na primer, društvena opasnost.

Iako bi se moglo prividno činiti da Krivični zakonik Srbije ne donosi načelno turbulentne promene, one nisu ni tako male ni beznačajne, a opšta je primedba čak i tvoraca ovog propisa da je donet prebrzo, da su rokovi bili prekratki te da će sudije, tužioci i advokati imati problema da se priviknu na novine i prevaziđu decenijama negovani način pravnog razmišljanja.

Slobodan Šoškić, advokat i član radne grupe koja je obavila suštinski i najveći posao na stvaranju novog zakonika izjavio je za "Pravdu u tranziciji" da je trebalo ostaviti više vremena profesionalcima koji će primenjivati zakonik da ga prouče i možda odložiti njegovu primenu.

- Rokovi za izradu zakonika su bili prilično kratki i tu leži i određena opasnost, jer za sve pa i za inoviranje i suštinske promene krivičnog zakonodavstva ipak je potrebno mnogo više vremena. U opštem delu, iako naizgled nisu brojne, ima važnih promena kako kada je reč o definiciji pojedinih instituta, uvođenju nekih novina i dopune do sada poznatih rešenja. Novost je i definisanje pojma krivice, tu su i

promene kada je reč o nužnoj odbrani, krajnjoj nuždi, imamo i novi pojam skrivljena neuračunljivost, specifično definisanu odgovornost za težu posledicu, a rešili smo se termina društvene opasnosti – rekao je Šoškić.

Pojam krivice u članu 22, za razliku od prethodnih rešenja, predvideo je da krivica postoji ukoliko je učinilac bio svestan ili je bio dužan, mogao biti svestan, da je njegovo delo zabranjeno. Ranije je insistirano na njegovoj svesti o posledicama koje mogu nastupiti dok je sada u prvi plan stavljen odnos prema nečemu što je zakonom zabranjeno, bez obzira na moguće posledice. U stavu 2 se pri tome ističe da je krivično delo učinjeno sa krivicom i ako je učinilac postupao iz nehata, ukoliko zakon to naročito predviđa.

- U članu koji definiše nužnu odbranu i pojam krajnje nužde, novina je proširenje i stavljanje akcenta ne samo na pravo na odbranu života i tela već i drugih dobara, znači i imovine. To ne znači, kako su neki prebrzo protumačili, omogućavanje oružanog odgovora prilikom napada na neprikosnovenu privatnu svojinu i imovinu u bilo kojoj situaciji niti pravo da se prekomernom upotrebom sile neko liši života. Ključne reči su neophodno potrebna odbrana. To praktično znači da smo težili većoj zaštiti imovine ali i da je dozvoljena samo ona odbrana koja je neophodna. Dakle pucnjava, korišćenje drugog oružja, nanošenje teških povreda, ne sme biti odgovor na napad na imovinu, svoje ili tuđe dobro, ili na život i telo koji je blažeg intenziteta. Jednostavno rečeno, kao i do sada, lišiti života nekoga jer je krenuo da vam obije automobil, a nije vas direktno napao niti imao oružje, biće kao i do sada nedopušten. Dozvoljeni odgovor zavisi, dakle, i od onoga što je preduzeo napadač. U članu 19 stav 3 koji reguliše nužnu odbranu, napominje se da će se učiniocu koji je prekoračio granice nužne odbrane izreći blaža kazna. Ukoliko je granicu prešao usled jake razdraženosti ili prepasti izazvane napadom, može se i osloboditi od kazne. Tu će biti mnogo posla i za veštace i praksa će pokazati kako će se sud odnositi i primenjivati zakon u ovakvim situacijama – rekao je Šoškić.

On je napomenuo da je pojam skrivljene neuračunljivosti (član 24) takođe novost koja će, po njegovom mišljenju, doneti i strožiju kaznenu politiku.

- Krivica izvršioca krivičnog dela koji se upotrebom alkohola ili uzimanjem droge ili na drugi način doveo u stanje u kojem nije mogao da shvati značaj svog dela ili da upravlja svojim postupcima utvrđuje se prema vremenu neposredno pre dovođenja u takvo stanje. Bitno smanjena uračunljivost nastala na ovakav način neće biti osnov za ublažavanje kazne. Dakle, stanje pre konzumiranja alkoholnog pića ili droge biće osnov za utvrđivanje krivice. Ova odredba trebalo bi da ima značaj i u oblasti bezbednosti saobraćaja i kada je reč o drugim krivičnim delima – rekao je Šoškić.

Kazna za vozače

Potpuno nove kazne u posebnom delu zakona su rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole. Radom u javnom interesu može biti kažnjen samo čovek koji je učinio ono za šta sledi sankcija do tri godine zatvora ili novčana kazna.

- Ova sankcija dala je u Evropi odlične rezultate, često i bolje od pretnje zatvorom. Mi smo uveli ograničenje, pa izvršilac može biti osuđen na rad samo ukoliko sam prihvati ovu sankciju. Naravno, osuđeni ne smeju biti u položaju da rade neke ponižavajuće poslove. Oduzimanje vozačke dozvole više nije propisano kao mera bezbednosti koja se izriče uz presudu nego kao kazna. Ona će sigurno pogoditi ne samo vinovnike saobraćajnih nesreća već, što je novina, i kriminalce koji tokom pripremanja ili izvršenja krivičnog dela budu vozili odnosno koristili automobil – rekao je Šoškić.

Sistem kazni

Član radne grupe za izradu zakonika objašnjava kao važan pojam i delo malog značaja propisano članom 18. Ako je stepen učinioca krivice nizak, štetne posledice neznatne ili ako opšta svrha krivičnih sankcija ne zahteva izricanje krivične sankcije, to će značiti da se radi o delu malog značaja. Ove odredbe mogu se primeniti samo za ono kršenje zakona gde su propisane kazne do tri godine zatvora ili novčana kazna.

- Ideja je bila da se razgraniči šta je to delo malog značaja i onemogući arbitrarnost u primeni, uspostavi jasna granica između njega i onoga što se sankcioniše višim kaznama. Mi smo dali daleko veći značaj i mesto novčanoj kazni što je vidljivo u celom zakoniku. To je slučaj i sa privilegovanim oblikom razbojništva, neovlašćenim posedovanjem droge. Osim toga, zaista ima postupaka koji predstavljaju blaže kršenje zakona i to pokazuju brojne životne situacije. Kaznena politika i rasponi kazni su bili takvi da je i profesionalni kriminalac za teži zločin i neko ko je prvi put nešto učinio mogao dobiti sličnu kaznu, što nije bilo dobro. Zbog toga je i promenjen sistem kazni, one su diferencirane i bolje izbalansirane. Primenbe da je zakonik blaži nego što je neophodno u odnosu na ono

što se dešava u društvu ipak ne stoje jer je opšti zakonski maksimum viši nego što je bio, pa umesto 15 godina zatvora sada kazna može dostići i 20 godina, doduše samo kada je reč o određenom broju krivičnih dela – rekao je Šoškić.

Kazne zaprećene za najteža krivična dela su u rasponu od 30 do 40 godina zatvora što, kako napominje Šoškić, sigurno nije rešenje koje odudara od evropskog iskustva.

U posebnom delu Krivičnog zakonika ugrađene su posebne grupe krivičnih dela razvrstane po posebnim Glavama, a tu spadaju krivična dela protiv intelektualne svojine, protiv bezbednosti računarskih podataka i protiv životne sredine.

Nije tako kratak ni spisak novih krivičnih dela među kojima su lišenje života iz samilosti (član 117), zlostavljanje i mučenje (član 137), neovlašćeno korišćenje tuđeg vozila (član 213), protivpravno useljenje (član 219), nesprečavanje vršenja krivičnog dela protiv čovečnosti - komandna odgovornost (član 384). Značajne su i druge izmene tako da u Glavi 18 k.d. protiv polnih sloboda imamo krivično delo nedozvoljene polne radnje dok su bludne radnje i protivprirodni blud izbačeni. Velike polemike tek će izazvati i promena koja sigurno odudara od shvatanja, tradicije, kulture i ovdašnjeg mentaliteta jer silovatelj sada može biti i žena, a ne kao što je do sada to predviđeno, samo muškarac.

- Ovim smo hteli da obuhvatimo što širi broj mogućih situacija. Biće interesantno kako će u praksi biti primenjena ova odredba, a sigurno je da će biti otpora i različitih tumačenja – rekao je Šoškić.

“Ubistvo iz milosrđa”

Pojedini tužioci su kritikovali i uvedeni privilegovani oblik razbojništva (član 206) koji propisuje kaznu do tri godine zatvora ili novčanu (do sada od tri do 15), pa čak i mogućnost oslobađanja od kazne. Mnogi građani i laička javnost su takođe skloni da lošim smatraju ovo rešenje, ali je praksa pokazala da ionako nisu naročito visoke kazne, pa se čak moglo dogoditi i da nepravedno, neko ko je prvi put izvršio razbojništvo, dobije kaznu sličnu okorelom razbojniku. Zato je ova razlika i napravljena, a postoji i promena kod klasifikacije razbojništava, gde su nešto umanjene zaprećene minimalne kazne (jedna ili dve godine). U životu ima situacija gde neko otima čoveku časovnik sa ruke, na silu. Tu su se stekla sva obeležja krivičnog dela razbojništva, ali ukoliko je oteto dobro manje vrednosti, do 10.000 dinara, a napadač prvi put učinio nešto tako, mora se ipak napraviti razlika u odnosu na povratnike razbojnika čiji su policijski dosijeji prilično debeli.

Bilo je i oprečnih stavova o članu 246 zakona kojim je propisano da onaj ko je držao drogu radi lične upotrebe može biti i oslobođen kazne (novčana ili do tri godine).

- Motiv je sličan kao i kod razbojništva, a interes društva nije da osuđuje narkomane na minimum tri godine zatvora kao što je bilo do sada. Interes je otkrivanje organizovanih kriminalnih grupa i mreža, a do sada je i narkoman i onaj ko je dilovao manju količinu droge mogao dobiti sličnu kaznu, što ne odgovara realnosti. I kod preprodaje droge ostavljena je mogućnost da sitni diler bude oslobođen kazne ako doprinese razotkrivanju zločina. Ali, ako je kod njega nađena veća količina droge, i ako je delo učinio više puta, ne bi mogao na slobodu. Možda bi mogao dobiti izvesno ublažavanje kazne – rekao je Šoškić.

Ubistvo iz milosrđa, kako je nazivano u Krivičnom zakoniku Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine, je poznat institut, ali sada je on dobio naziv lišenja života iz samilosti, da bi se izbegao termin ubistvo. Ipak, očigledno je da je ovde reč o privilegovanom obliku ubistva.

Novinari

Iz posebnog dela izostavljena su i posebna krivična dela klevete i uvrede i izlaganja poruzi najviših predstavnika državnih organa, a nije predviđeno ni gonjenje po službenoj dužnosti, ukoliko je delo učinjeno prema službenim ili vojnim licima u vezi sa vršenjem funkcije. To je sasvim očekivano, s obzirom na evropske dokumente i Konvenciju o ljudskim pravima, jer političari i ljudi iz vlasti moraju biti spremni da podnesu javnu kritiku čak i bolje od običnih građana i ne mogu samo zbog funkcije biti posebno zaštićeni. Naravno, to ne znači da ljudi iz vlasti nemaju pravo na parnicu zbog klevete i uvrede.

Bilo je zahteva kako novinarskih udruženja i struke, pa i preporuka OEBS-a, da bi Srbija mogla u oblasti krivičnih dela protiv časti i ugleda imati i avangardnu ulogu čak i u Evropi i dekriminalizovati ovu oblast. Mnoge evropske zemlje, i pored preporuka OEBS-a, nisu dekriminalizovale ovu oblast. Ipak, ukinuta je kazna zatvora koja je pretela pre svega novinarima i ljudima iz medija, a ostala kao zaprećena samo novčana kazna, što je značajna novina.

- Novčana krivična kazna ne isključuje i vođenje parnice za naknadu štete, tako da, uzevši to u obzir, klevetnik i dva puta može platiti za svoje grehe. Sva moderna rešenja idu u pravcu zaštite prava na javno izražavanje mišljenja i kritiku. Naravno, zbog toga se i išlo na ovo, čini se, dobro rešenje – rekao je Šoškić.

Šoškić je objasnio da je zakonodavac odlučio da umesto brojnih krivičnih dela iz oblasti korupcije, gde se posebno obraćala pažnja na ovu pojavu, prisutnu u različitim zanimanjima, pojednostavi stvar i otkloni nepotrebnu pravnu gužvu i nejasnoće. Sve je svedeno na suštinu, odnosno krivično delo primanja i davanja mita koje je detaljno opisano, definisano i koje bi se lakše moglo primeniti u praksi. Aleksandar Milosavljević, predsednik Izvršnog odbora Udruženja tužilaca Srbije i zamenik Okružnog javnog tužioca u Beogradu, izjavio je za "Pravdu u tranziciji" da se očigledno išlo ka približavanju evropskim standardima i iskustvu, što je uticalo na izgled zakonika. On je potvrdio da je zakonik moderniji, osvežen modernim pravnim teorijama i naglasio da je kodifikacija i prikupljanje najvećeg broja krivičnih dela na jednom mestu pozitivan korak unapred.

- Suštinski, u opštem delu zakonika, sadržani su svi oni neophodni i poznati instituti sa izvesnim izmenama koje nisu samo kozmetičke, kako se čini. Iako je izbačen termin društvene opasnosti, išlo se za modernizacijom, pitanje je koliko će se brzo sudije, tužioci pa i advokati prilagoditi promenama, jer je teško promeniti dosadašnji način pravnog razmišljanja i navike. Drugi problem je što se kod pojedinih instituta ipak primećuje prostor za neke nedoumice. Pojam krivice je preširoko postavljen. Odnos učionica prema krivičnom delu, svest o tome da je njegovo izvršenje zabranjeno, utvrđivanje namere, su neki problemi koji su i do sada bili prisutni. Ali definicije su menjane tako da ćemo tek u narednom periodu videti kako će se novine pokazati u konkretnim slučajevima – rekao je Milosavljević.

Milosavljević je mišljenja da je prerano za ocene koja bi rešenja mogla doneti izvesne probleme u praksi. On se složio sa mišljenjem da represija, visina zaprećenih kazni nije siguran lek protiv kriminala niti nešto što garantuje uspeh u suzbijanju kriminaliteta i njegovom svođenju na razumnu meru.

„Pozajmljivanje“

U štampi su se već pojavili napisi i reakcije koje pristižu iz policije da će negativno delovati uvođenje krivičnog dela neovlašćeno korišćenje tuđeg vozila i da će mnogi lopovi biti na slobodi ili teže uhvatljivi nego do sada jer su kazne bile od tri do pet godina zatvora.

- Mislim da ova primedba ne stoji jer za krađu koja je posebno predviđena i dalje se može izreći kazna do pet godina zatvora. Ovo delo je predviđeno da bi se napravila razlika između onih koji krađu vozilo radi preprodaje i, na primer, mlađih punoletnika ili drugih učinilaca koji se provozaju automobilom, ostave ga negde, narodski rečeno, pozajme. Ali, ko je pažljivo pročitao zakonik, može videti da novčana ili kazna do tri godine zatvora sleduje samo ako nije upotrebljena sila – rekao je Šoškić.

Naravno, onome ko učini nešto slično, može biti izrečena novčana, kazna do tri godine zatvora koja nije blaga, a ostaje i mogućnost da bude oslobođen. Ali, svako ponovno pozajmljivanje znači primenu stava 2 ili kazne od tri meseca do pet godina.

Evropski zahvati

- To što ste do sada imali minimalnu kaznu od tri godine zatvora za razbojništvo nije bog zna šta uticalo na visinu izrečenih kazni i oštriju kaznenu politiku. U proseku, izricane kazne nisu bile naročito visoke. Privilegovani oblik razbojništva, dakle, ne znači da će kaznena politika biti blaža niti da će oni koji se "provuku" sa novčanom kaznom ili budu oslobođeni ako su prvi put prekršili zakon, i sledeći put izbeći oštriju sankciju. Oni mogu dobiti drugu šansu, ali u zavisnosti od konkretnog dela i kaznu do tri godine zatvora. Ni sankcija od godinu dana zatvora nije mala. Tačno je da su smenjeni i maksimumi kazni za pojedine oblike razbojništva, dok su drugi i dalje oštrije sankcionisani. Jednostavno, napravljena je realnija klasifikacija, primerenija stvarnosti i onome što je praksa pokazala – rekao je Milosavljević.

On je prokomentarisao primedbe da nije dobro da za posedovanje droge bude ostavljena mogućnost oslobadajuće presude, novčane ili kazne do tri godine zatvora.

- Svrha zakona nije da kažnjava narkomane već dilere veće kriminalne mreže. Naravno, ukoliko neko bude uhvaćen sa većom količinom droge, ne znači da će izbeći zatvor. Kod posedovanja će naročito važno biti to da li je učinilac drogu držao radi lične upotrebe. U tom slučaju, moći će da bude i oslobođen kazne. Međutim, u praksi se pokazalo da čak ni kod dilera, najčešće, nećete naći više od 10 grama droge. Ostavljena je mogućnost da se čak i sitan diler oslobodi kazne ukoliko doprinese otkrivanju drugih učinilaca ili krupnijih dilera. Dosadasnja praksa je pokazala da je mala verovatnoća da će neko iz niže hijerarhije "propevati" i odati one opasnije kriminalce. Tačno je da je zakonski minimum smanjen na dve godine, kao i maksimum na 12 godina zatvora, ali to neće bitno uticati, kao ni kod razbojništva, na učestalije izvršenje krivičnih dela.

Preprodaja, krijumčarenje, proizvodnja su međunarodni organizovan kriminalni posao gde samo međudržavna saradnja i moderan način rada donosi rezultate. To je problem koji treba da rešava celo društvo, a neće biti odstranjen nerealnim kaznama koje nećete moći ni da izreknete.- rekao je Milosavljević.

Krivično delo zlostavljanja i mučenja, prema njegovom mišljenju, ne predstavlja veliku novinu, ali je dobro to što će za ovo posebno delo moći da odgovaraju sva lica, a ne samo kao do sada službena lica, izvršavajući zlostavu u službi, kako je glasila ranija inkriminacija. Ovo delo "dokačice" i razbojnice i silovatelje, sve one koji vršeći i druga krivična dela pribegnu mučenju, pa i one koji se odluče u svom zločinačkom činu samo za mučenje. Jedan od razloga za uvođenje ove novine svakako su međunarodni dokumenti o torturi, ali i želja da se proširi odgovornost kriminalaca za nešto što podrazumeva i atak na život i telo pa i dostojanstvo ličnosti.

- Važno je davanje većeg značaja novčanoj kazni, što je praksa i u svetu. Imali smo mnogo uslovnih osuda i svi su radije želeli da dobiju uslov nego da ih "udarite po džepu". Rešavanje problema na ovaj način daje bolje rezultate. Novčana kazna za krivična dela protiv časti i ugleda, klevetu i uvredu, takođe je dobro rešenje. "Prepućavanje" političara u medijima, besmislene optužbe, ranija obaveza da se postupa po službenoj dužnosti, zaista bi trebalo da odu u prošlost. Uvođenje novih kazni kao što su oduzimanje vozačke dozvole i rad u javnom interesu, po mom mišljenju, nisu baš razrađena i srećna rešenja. Iako propisano kao kazna, čini mi se da oduzimanje dozvole ipak više liči po karakteru na meru bezbednosti koja se izriče uz kaznu. Ne znam, možda će ona dati bolje rezultate kada je reč o delima protiv bezbednosti saobraćaja. Teško je reći da je dobro rešenje oduzeti dozvolu nekome jer je prilikom izvršenja nekog zločina vozio automobil, smatra Milosavljević.

Rad u javnom interesu je dobro rešenje koje je u Evropi dalo odlične rezultate, rekao je Milosavljević, ali je tamošnjim zakonodavstvom precizno određeno ko će vršiti nadzor prilikom sprovođenja ove kazne, u kojim ustanovama se može izvršavati ova obaveza i brojni drugi detalji.

- Dobro je što je ova kazna uvedena, ali bojim se da nam nedostaju ovi drugi elementi tako da je za sada teško reći kako će se ona primeniti. Ko će pratiti da li neko zabušava, koliko časova dnevno radi – rekao je Milosavljević.

Važna novina, kako objašnjava zamenik Okružnog javnog tužioca u Beogradu, jesu strožiji uslovi da bi neko delo bilo okvalifikovano kao produženo krivično delo. To neće dovesti do nekih posledica i promena kaznene politike.

- Promena ima i kod nužne odbrane gde je više pažnje posvećeno drugim dobrima, a ne samo životu i

telu. Imovina, odnosno vlasništvo, je na Zapadu sveto pravo. Kod nas je realnost mnogo drugačija i još nije sazrela svest o tome. Suštinski, zakonik je rađen pod uticajem svega onoga što se dešava u Evropi i na Zapadu. To je jedan radikalna zahvat, ali možda se moglo otići i korak dalje – ocenio je Milosavljević.

Krivično delo protivpravno useljenje, prema mišljenju Milosavljevića, je, čini se, zakasnela reakcija zakonodavca, jer je ova pojava bila mnogo prisutnija devedesetih godina i u prvoj fazi tranzicije.

- I investitori u gradnju stanova imaju interes da spreče ovu pojavu i klijentima predaju ključ u ruke. Ipak, ova pojava je u izvesnoj meri i dalje prisutna, pa će možda odredba ipak imati određeni preventivni značaj – rekao je Milosavljević.

Izazovi zaštite

Grupe krivičnih dela koje su uključene u zakonik su značajna novina, pre svega ona protiv bezbednosti računarskih podataka, autorskih prava, životne sredine.

- Dobro je što se našlo mesta za ove odredbe, ali smatram da naš društveni sistem nije dovoljno spreman na izazove zaštite, na primer životne sredine. Ako bi standardi prilikom privatizacije i dolaska stranih investitora bili rigorozniji, precizni, oni bi se ređe odlučivali da ulažu u Srbiju. Malo je onih koji su uopšte kod nas prilikom izgradnje fabrika i različitih postrojenja poštovali određene standarde. Mnogo je toga što kod nas "škripa", pa je tako teško i primeniti u praksi neke inkriminacije, pa čak i osuditi pojedince kada čitav lanac zaštite ne funkcioniše. Na niskom nivou je i svest naših građana i suzbijanje ne samo ekološkog kriminala podrazumeva širu društvenu akciju, različite mere, preko ekonomskih do brojnih drugih, prilagođavanje sistema. Činjenica je i da je tehnologija za zaštitu, koja je prema svetskim standardima za ovdašnje prilike prilično skupa – rekao je Milosavljević.

Različita krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka su očekivani odgovor na savremene oblike kriminaliteta, ali je pitanje koliko policija, tužilaštvo i sud imaju stvarnu infrastrukturu i kapacitete da se efikasno suprotstave ovom zlu modernog doba.

- Unošenje ovih odredbi je neminovnost, ali biće puno problema u primeni zakona. Imao sam i lično iskustvo u jednom predmetu gde je izvršen sajber napad na "Serbian kafe" sajt. Nezadovoljni igrač koji je izbačen iz igre preduzeo je elektronski napad i srušio sajt. Uspeli smo da identifikujemo učinioca, otkrijemo adresu odakle je izvršen napad i poslali policiju. Ali, oni su oduzeli kompjuter, doneli kutiju, monitor, tastaturu. Disketa nije bilo, a teško je bilo i provaliti šifru kompjutera. Dakle, dokaze je teško prikupiti, a neophodna je i kvalitetnija obuka ljudi u ovoj oblasti – napomenuo je Milosavljević.

Zamenik Okružnog tužioca smatra da će odgovor na brojne pravne nedoumice dati vreme, praksa i sami krivični postupci.

Krivični zakonik Republike Srbije ima 36 glava i 432 člana, uzimajući u obzir i prelazne i završne odredbe.

Komandna odgovornost

Posebno isticano usklađivanje sa normama međunarodnog krivičnog prava je i krivično delo iz člana 384, odnosno nespričavanje vršenja krivičnog dela protiv čovečnosti, što se u javnosti dovodilo u ravan sa pojmom komandne odgovornosti. Inače, krivična dela koja tretiraju ratne zločine čine posebnu glavu zakonika.

Najveća kritika, iako je proteklo tek nekoliko meseci od početka primene zakona, odnosi se na pomenuto krivično delo iz člana 384, uz tvrdnju da se ono odnosi na buduće pravne situacije i da zato ne ostavlja mogućnost za suđenja komandnom kadru pred domaćim sudovima.

- Ne možemo donosti zakon "unazad", i to je jasno. Ipak, mala je verovatnoća da će Tribunal u Hagu ustupiti domaćem pravosuđu upravo ove predmete. Ovde će se pretežno suditi izvršiocima ratnih zločina, a čak i ako bi se pojavio neki komandant sa nižim stepenom komandne odgovornosti, odnosno niži oficir ili komandir manje grupe, on bi sigurno odgovarao za ratni zločin i neka druga, takođe predviđena dela – rekao je Šoškić.